

Mål C-203/21**Sammanfattning av begäran om förhandsavgörande enligt artikel 98.1 i domstolens rättegångsregler****Datum för ingivande:**

31 mars 2021

Hänskjutande domstol:

Okrazhen sad Burgas (Bulgarien)

Datum för beslutet att begära förhandsavgörande:

12 mars 2021

Åklagare:

Bezirksstaatsanwaltschaft Burgas

Tilltalad:

”DELTA STROY 2003” EOOD

Saken i det nationella målet

Parallella straffrättsliga och administrativa förfaranden – Möjlighet enligt nationell rätt att ålägga en juridisk person ett administrativt straffrättsligt ansvar genom att, på begäran av åklagaren, ådöma denna juridiska person böter för ett brott som begåtts av dess företrädare, innan brottet har fastställts genom en lagakraftvunnen dom – Huruvida rambeslut 2005/212/RIF är tillämpligt när det är möjligt att utdöma ett bötesstraff som motsvarar den ekonomiska fördel som erhållits genom brottet

Syfte med och rättslig grund för begäran om förhandsavgörande

Tolkning av unionsrätten, artikel 267 FEUF

Frågor som har hänskjutits för förhandsavgörande

- 1) Ska artiklarna 4 och 5 i rambeslut 2005/212/RIF och artikel 49 i Europeiska unionens stadga om de grundläggande rättigheterna tolkas så, att de tillåter

en lagstiftning i en medlemsstat enligt vilken en nationell domstol, i ett sådant förfarande som det som är aktuellt i det nationella målet, kan ådöma en juridisk person en påföljd för ett konkret brott som ännu inte har fastställts på grund av att det är föremål för ett parallellt straffrättsligt förfarande som inte slutgiltigt har avslutats?

- 2) Ska artiklarna 4 och 5 i rambeslut 2005/212/RIF och artikel 49 i Europeiska unionens stadga om de grundläggande rättigheterna tolkas så, att de tillåter en medlemsstats lagstiftning enligt vilken en nationell domstol, i ett sådant förfarande som det som är aktuellt i det nationella målet, kan ådöma en juridisk person en påföljd genom att fastställa detta straff till det belopp som motsvarar den vinning som skulle ha erhållits genom ett konkret brott som ännu inte har fastställts på grund av att det är föremål för ett parallellt straffrättsligt förfarande som ännu inte har avslutats?”

Anförda unionsbestämmelser och bestämmelser i internationell rätt

Rambeslut 2005/212/RIF om förverkande av vinning, hjälpmedel och egendom som härrör från brott, artiklarna 2, 4 och 5

Rambeslut 2006/783/RIF om tillämpning av principen om ömsesidigt erkännande på beslut om förverkande

Europaparlamentets och rådets direktiv 2014/42/EU av den 3 april 2014 om frysning och förverkande av hjälpmedel vid och vinning av brott i Europeiska unionen

Europeiska unionens stadga om de grundläggande rättigheterna, artiklarna 48 och 49

Europeiska konventionen om skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna, artiklarna 6 och 7, samt tilläggsprotokollet, artikel 1

Anförd rättspraxis från Europeiska unionens domstol

EU-domstolens dom av den 19 mars 2020, C-234/18 (EU:C:2020:221)

Anförd rättspraxis från Europeiska domstolen för de mänskliga rättigheterna

Sud Fondi srl m. fl./Italien, nr. 75909/01, 20 januari 2009

Varvara/Italien, nr. 17475/09, 29 oktober 2013

G.i.e.m. S.r.l. m. fl./ Italien, nr. 1828/06, 34163/07 och 19029/11, 28 juni 2018

Anförda nationella bestämmelser

Republiken Bulgariens författning, artikel 31.3

Nakazatelen kodeks (strafflagen – NK), artikel 255

Nakazatelno-protsesualen kodeks (straffprocesslagen – NPK), artiklarna 1, 16 och 301.1

Zakon za administrativnite narushenia i nakazania (lag om administrativa överträdelser och sanktioner – ZANN), artiklarna 83, 83a, 83b, 83c, 83d och 83f

Kortfattad redogörelse för de faktiska omständigheterna och förfarandet i det nationella målet

- 1 ZK driver och företräder bolaget ”DELTA STROY 2003” EOOD. Den 5 augusti 2019 anklagades ZK för att i denna egenskap under perioden från den 17 mars 2009 till den 13 augusti 2009 ha undvikit fastställande och betalning av betydande skatteskulder på sammanlagt 11 388,98 BGN, genom ett perdurerande brott i Burgas. Detta belopp motsvarar den ingående mervärdesskatt som enligt artikel 25.6 i Zakon za danak varhu dobavenata stoynost (mervärdesskattelagen – ZDDS) skulle betalas för totalt tre beskattningsperioder, nämligen mars, april och juli 2009. Denna gärning uppfyller rekvisiten i artikel 255.1 punkterna 2 och 3 NK (undvikande av betalning av betydande skatteskulder genom ingivande av en felaktig eller ofullständig deklaration eller genom underlåtenhet att inge ett bokföringsunderlag), jämförd med artikel 26 NK (perdurerande brott).
- 2 Ett straffrättsligt förfarande inleddes mot ZK vid Okrazhen sad (distriktsdomstol i Burgas), som ännu inte hade avslutats i första instans när förevarande begäran om förhandsavgörande framställdes. Efter att dom meddelats av domstolen i första instans finns enligt lagen en möjlighet till överklagande och kassationsbesvär.
- 3 Den 9 december 2020 föreslog åklagaren vid distriktsåklagarmyndigheten i Burgas, med stöd av artiklarna 83a och följande artiklar ZANN, att distriktsdomstolen i Burgas skulle ålägga ”DELTA STROY 2003” EOOD böter, närmare bestämt på grund av vinning i form av en ekonomisk fördel på sammanlagt 11 388,98 BGN till följd av ett brott enligt artikel 255.1 punkterna 2 och 3 NK, jämförd med artikel 26 NK, som begåtts av den person som driver och företräder bolaget.
- 4 Förfarandet mot ”DELTA STROY 2003“ EOOD inleddes på grundval av den faktiska omständigheten att åtal hade väckts vid distriktsdomstolen i Burgas mot företagsledaren för detta bolag på grund av ett skattebrott som ledde till att ett straffrättsligt förfarande inleddes vid distriktsdomstolen i Burgas, vilket ännu inte har avslutats i första instans.

- 5 Enligt artikel 83a punkt1 ZANN ska en juridisk person som har berikats eller skulle berikas genom ett brott enligt de [där] angivna bestämmelserna i strafflagen (däribland artikel 255 NK) ådömas böter på upp till 1 000 000 BGN för det fall brottet har begåtts av en person som har befogenhet att yttra den juridiska personens vilja eller kan företräda den juridiska personen, varvid detta belopp inte får understiga vinningen om det rör sig om en ekonomisk fördel. Enligt artikel 83a punkt 4 ZANN åläggs böter oberoende av det straffrättsliga ansvaret för de personer som har gjort sig skyldiga till brottet enligt artikel 83a punkt 1 ZANN. Enligt artikel 83a punkt 5 ZANN (i den lydelse som är tillämplig i förevarande mål) ska den vinning som den juridiska personen direkt eller indirekt erhållit av det brott som avses i punkt 1 förverkas till förmån för staten, såvida den inte omfattas av ersättning eller återbetalning eller förverkande enligt strafflagen. När de tillgångar eller den egendom som är föremål för brott saknas eller har avyttrats, förordnas om förverkande av deras motvärde i BGN.
- 6 Enligt artikel 83b ZANN ska det förfarande som avses i artikel 83a i denna lag inledas på grundval av ett motiverat förslag av den åklagare som är behörig att pröva fallet eller handlingarna rörande det aktuella brottet vid distriktsdomstolen där den juridiska personen har sitt säte efter det att åtalet lämnats in till domstolen. Enligt artikel 83d ZANN ska den domstol vid vilken målet anhängiggjorts pröva åklagarens förslag och på grundval av insamlade bevis bedöma om den juridiska personen har erhållit en rättsstridig vinning, om det finns ett samband mellan den person som har begått brottet och den juridiska personen, om det finns ett samband mellan den brottsliga gärningen och den vinning som den juridiska personen erhållit, samt arten av vinning och, om det därvid är fråga om en ekonomisk fördel, fördelens storlek. Domstolen meddelar ett beslut genom vilket den antingen beslutar om att ålägga böter eller om att inte ålägga böter.

Åklagarens huvudargument

- 7 I sitt förslag enligt artikel 83a och följande artiklar ZANN anförde åklagaren att de rättsliga villkoren är uppfyllda för att den juridiska personen ska kunna åläggas ett administrativt straffrättsligt ansvar, och detta av följande skäl.

Den juridiska personen har berikats av det brott som begåtts i den mening som avses i artikel 255.1 punkterna 2 och 3 jämförd med artikel 26 NK.

Brottet har begåtts av en person som drev och företrädde bolaget och som var behörig att yttra den juridiska personens vilja och företräda den juridiska personen.

Den juridiska personen ”DELTA STROY 2003” EOOD erhöll vinning av det brott som begåtts. Denna vinning uppgår till 11 388,98 BGN och utgör ingående mervärdesskatt som ska betalas i den mening som avses i artikel 25.6 ZDDS (i dess lydelse av den 13 februari 2009), som företagsledaren har undvikit att betala.

Åklagaren angav att detta belopp utgjorde en offentligrättslig fordran för staten som bolaget inte hade betalat och att det skulle ha betalat och hade betalat det om det skatterättsliga förhållandet hade utvecklats lagenligt.

Det förhållandet att denna skuld inte hade betalats utgör en ekonomisk fördel och det finns ett samband mellan denna och den brottsliga gärningen.

Åklagaren föreslår således att domstolen ska ådöma den juridiska personen ”DELTA STROY 2003“ EOOD böter med det högsta belopp som fastställs i artikel 83a punkt1 ZANN.

Kortfattad redogörelse för skälen till att förhandsavgörande begärs

- 8 För det första har den hänskjutande domstolen gett en överblick över förarbetena och de grundläggande egenskaperna hos det förfarande som föreskrivs i artikel 83a och följande artiklar ZANN. Detta förfarande infördes för första gången år 2005 i bulgarisk rätt. I bestämmelsens ursprungliga lydelse föreskrevs att en domstol skulle ådöma en juridisk person böter först efter det att en fällande brottmålsdom vunnit laga kraft. År 2015 ändrades innehållet i denna bestämmelse helt och hållet och kravet på att den fällande domen måste ha vunnit laga kraft innan böter dömdes ut, togs bort.
- 9 Som jag redan har påpekat inleds det förfarande som föreskrivs i artikel 83a och följande artiklar ZANN på grundval av ett motiverat förslag från åklagaren efter det att åtalet lämnats in. Den hänskjutande domstolen har understrukit att det för att en juridisk person ska kunna ådömas böter enligt lagen i nuläget inte krävs att det föreligger en lagakraftvunnen fällande dom för ett konkret brott som har begåtts av en fysisk person inom ramen för den verksamhet som bedrivs av det bolag som åläggs böter. Som motsvarande argument har anförts att just detta krav inte har införts i Zakon za administrativnite narushenia i nakazania, och i artikel 83f punkt 1 nr 3 ZANN, enligt vilka det förfarande som ledde fram till distriktsdomstolens eller appellationsdomstolens lagakraftvunna avgörande ska omprövas när den person som avses i artikel 83a punkt 1 nr 1–4 ZANN, efter att beslutet om utdömning av böter mot den juridiska personen vunnit laga kraft, frikänns genom ett lagakraftvunnet domstolsavgörande, eller den förundersökning som inletts av åklagaren avslutas när handlingen inte företagits eller inte utgör något brott.
- 10 Den domstol vid vilken talan väckts har angett att två parallella förfaranden är anhängiga i förevarande fall. Först inleddes det straffrättsliga förfarandet mot företagsledaren för bolaget ”DELTA STROY 2003” EOOD, i vilket han anklagades för att ha begått det brott som avses i artikel 255 NK. Detta förfarande pågick fortfarande när begäran om förhandsavgörande framställdes. Därefter inleddes ett förfarande med tillämpning av artiklarna 83a och följande artiklar ZANN om utdömning av böter för bolaget, vilket enligt uppgifter från den hänskjutande domstolen motsvarar vinningen av det aktuella brottet, i enlighet med artikel 255 NK (som ännu inte har fastställts i det första förfarandet, det vill

säga det straffrättsliga förfarandet). Distriktsdomstolen har påpekat att det i ZANN för närvarande inte föreskrivs någon möjlighet att vilandeförklara det förfarande som föreskrivs i artikel 83a och följande artiklar ZANN i avvaktan på att det straffrättsliga förfarandet avslutas.

- 11 Enligt den hänskjutande domstolen utgör utdömandet av böter för en juridisk person för ett konkret brott som motsvarar den vinning som erhållits eller skulle ha erhållits av detta brott utan tvekan en fullständig eller delvis förverkning av vinning av brott. Med hänsyn till artikel 2.1 i rambeslut 2005/212/RIF och den omständigheten att det brott som avses i artikel 255 NK kan leda till fängelsestraff i lägst ett och högst sex år, anser distriktsdomstolen att förevarande mål omfattas av rambeslutets tillämpningsområde.
- 12 Den hänskjutande domstolen har i detta avseende beaktat EU-domstolens avgörande i mål C-234/18, som meddelades till följd av en begäran om förhandsavgörande från en annan bulgarisk domstol, och understrukt att förevarande mål är annorlunda. Distriktsdomstolen har angett att det förfarande som föreskrivs i artikel 83a och följande artiklar ZANN syftar till att ålägga en juridisk person en administrativ sanktion, böter, för ett konkret brott som begåtts av dess företrädare. Det har alla egenskaper som kännetecknar ett ”straffrättsligt” förfarande och inte ett civilrättsligt förfarande. Enligt den hänskjutande domstolen rör det sig om ett slutgiltigt förverkande av egendom (förverkande) som beslutats av en domstol på grund av en brottslig gärning. Förfarandet genomförs vid en brottmålsdomstol i enlighet med Zakon za administrativnite narushenia i nakazania varvid Nakazatelno-protsesualen kodeks (straffprocesslagen) är subsidiärt tillämpligt. I avgörandet åläggs en juridisk person böter för ett konkret brott, vars storlek fastställs utifrån storleken på den vinning som erhållits eller skulle ha erhållits av detta brott. Syftet med att utdöma ett straff är att bestraffa och avskräcka från brott och inte att ersätta skada som orsakats av dessa brott, och enligt lagen är det möjligt att ådöma påföljd även om ingen faktisk vinning har erhållits eller vinningen inte utgör en ekonomisk fördel. Det avgörande som den domstol vid vilken talan har väckts ska meddela inom ramen för det förfarande som föreskrivs i artikel 83a och följande artiklar ZANN meddelas följaktligen efter ett förfarande avseende ett eller flera brott som inte enbart avser egendom som förvärvats olagligen och har ett direkt samband med utgången av det straffrättsliga förfarandet. Den hänskjutande domstolen har dragit slutsatsen att detta borde leda till slutsatsen att rambeslut 2005/212/RIF är tillämpligt.
- 13 Distriktsdomstolen har erinrat om att enligt EU-domstolens fasta praxis är de grundläggande rättigheter som garanteras i unionens rättsordning tillämpliga i samtliga fall som regleras av unionsrätten. Den nationella domstolen hänför sig till artikel 49 i stadgan, i vilken den straffrättsliga legalitetsprincipen slås fast, vilken omfattar ett förbud mot att utdöma ett straff innan ett brott har konstaterats. För att ett brott för vilket en motsvarande påföljd ska utdömas ska kunna anses föreligga krävs att detta har fastställts i enlighet med nationell rätt. Detta förutsätter att det konstateras att denna fysiska person har begått en konkret handling som enligt nationell rätt utgör ett brott och att en brottmålsdomstol håller vederbörande

ansvarig för detta brott. Enligt bulgarisk rätt, närmare bestämt enligt artikel 31.3 i författningen och artikel 16 NPK, kan detta ske först genom en lagakraftvunnen dom enligt Nakazatelno-protsesualen kodeks. I artikel 1.1 i denna lag fastställs regler enligt vilka straffrättsliga förfaranden ska genomföras för att säkerställa att brott klaras upp, att gärningsmannen avslöjas och att lagen tillämpas korrekt.

- 14 Den domstol vid vilken målet har anhängiggjorts ska därefter pröva de frågor som ska prövas enligt artikel 83d ZANN för att kunna meddela ett domstolsavgörande (domstolen ska på grundval av den bevisning som har samlats in bedöma om den juridiska personen har erhållit olaglig vinning, huruvida det finns ett samband mellan den person som har begått brottet och den juridiska personen, huruvida det finns ett samband mellan den brottsliga gärningen och den juridiska personens vinning och om vilken art av vinning det rör sig om, och om det härvid är fråga om en ekonomisk förmån, vilket belopp den uppgår till). Den hänskjutande domstolen har angett att bland alla dessa frågor saknas den föregående frågan om huruvida brottet har begåtts.
- 15 Förevarande förfarande enligt artikel 83a och följande artiklar ZANN, vilket inleddes på grundval av det åtal som väckts mot företagsledaren för bolaget innan det brottmålsförfarande som inletts mot honom hade avslutats, gör det i praktiken möjligt att utdöma ett straff, som enbart grundar sig på de omständigheter som nämns i det åtal som väckts på grund av en viss typ av brott. Eftersom detta brott inte har fastställts genom ett lagakraftvunnet domstolsavgörande, hyser den hänskjutande domstolen tvivel om huruvida detta är förenligt med den straffrättsliga legalitetsprincipen, vilken slås fast i artikel 49 i stadgan.
- 16 Av samma skäl hyser den hänskjutande domstolen tvivel om huruvida det förfarande som föreskrivs i artikel 83a och följande artiklar ZANN, enligt vilka den nationella domstolen kan ålägga en juridisk person påföljd för ett konkret brott som ännu inte har konstaterats, på grund av det är föremål för ett parallellt straffrättsligt förfarande som ännu inte har avslutats, är förenligt med rambeslut 2005/212/RIF, jämfört med artikel 49 i stadgan. Denna möjlighet äventyrar iakttagandet av den grundläggande unionsrättsliga principen att straff inte ska utdömas innan brottet har konstaterats och kan äventyra det ömsesidiga förtroendet och det ömsesidiga erkännande som ligger till grund för det rättsliga samarbetet mellan Europeiska unionens medlemsstater.
- 17 Den hänskjutande domstolen anser att tolkningsfrågan är relevant i samband med rambeslut 2006/783/RIF om tillämpning av principen om ömsesidigt erkännande på beslut om förverkande. Rambeslut 2005/212/RIF är en rättsakt genom vilken medlemsstaterna ska åläggas att införa gemensamma minimiregler för förverkande av hjälpmedel och vinning av brott, särskilt för att underlätta det ömsesidiga erkännandet av beslut om förverkande inom ramen för straffrättsliga förfaranden. Enligt artikel 83a punkt 2 ZANN kan böter åläggas en juridisk person som inte har sitt säte i Republiken Bulgarien, vilket innebär att verkställigheten av detta avgörande från den bulgariska domstolen i en annan medlemsstat ska ske på grundval av rambeslut 2006/783/RIF. Samarbetet mellan medlemsstaterna som

grundar sig på principen om ömsesidigt erkännande och omedelbar verkställighet av rättsliga avgöranden förutsätter förtroende för att de beslut som ska erkännas och verkställas alltid kommer att fattas i enlighet med principerna om laglighet, subsidiaritet och proportionalitet. Följaktligen ska den verkställande medlemsstaten, i syfte att erkänna och verkställa ett beslut varigenom bötesstraff utdöms en juridisk person, vara övertygad om att detta beslut har antagits av den utfärdande medlemsstaten efter ett förfarande som genomförts enligt dessa principer, bland annat i enlighet med artikel 49 i stadgan. Frågan är huruvida så är fallet när en juridisk person genom den bulgariska domstolens dom, med tillämpning av artikel 83a ZANN, ålagts böter för ett konkret brott, som ännu inte har fastställts, på grund av att det är föremål för ett parallellt straffrättsligt förfarande som inte har avslutats slutgiltigt.

- 18 Av dessa skäl anser den hänskjutande domstolen att för att tvisten ska kunna avgöras på ett korrekt sätt ska frågan huruvida den grundläggande straffrättsliga legalitetsprincipen i unionsrätten har iakttagits besvaras när en domstol, i ett sådant förfarande som det som är aktuellt i det nationella målet, utdömer en påföljd gentemot bolaget innan brottet har fastställts inom ramen för det parallella straffrättsliga förfarandet, i enlighet med artikel 255 NK.